

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

**Рибак
Ірина В'ячеславівна**

здобувач вищої освіти
факультету управління, сфери
обслуговування та харчових
технологій

Чернівецький торговельно-
економічний інститут КНТЕУ

**Гут
Любов Василівна**

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та
підприємництва

Чернівецький торговельно-
економічний інститут КНТЕУ

УКРАЇНА

**COST OF PRODUCTS AS AN IMPORTANT INDICATOR OF
EFFICIENCY OF WORK OF THE ENTERPRISE**

АНОТАЦІЯ | ABSTRACT :

У статті проаналізовано підходи до трактування поняття «собівартість продукції» у фаховій літературі, що дало можливість уточнити сутність цієї економічної категорії. І показано взаємозв'язок собівартості продукції та ціни. Розкрито явище собівартості продукції, її роль у формуванні ціни на продукцію, значення показника собівартості в управлінні виробництвом, її місце в економічному механізмі господарювання.

The article analyzes the approaches to the interpretation of the concept of "cost of production" in the professional literature, which made it possible to clarify the essence of this economic category, and shows the relationship between the cost of production and price. The phenomenon of the cost of production, its role in the formation of the price of products, the value of the cost index in production management, its place in the economic mechanism of management are revealed.

КЛЮЧОВІ СЛОВА | KEYWORDS :

собівартість продукції, ціна продукції, витрати, виробництво, ефективність.
production costs, product prices, costs, production, efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Собівартість продукції - це один з основних результуючих показників роботи підприємства. Досягнення оптимального рівня витрат має важливе значення, оскільки дає змогу підприємству збільшувати свій прибуток за умови стабілізації цін і підтримувати конкурентоспроможність на ринку. Управління собівартістю на промисловому підприємстві вимагає своєчасного виявлення наявних резервів і наступного дієвого координування різних сторін господарської діяльності підприємства. У системі показників ефективності виробництва, особливе місце належить собівартості, оскільки в ній сконцентровані основні показники господарської і виробничої діяльності, а саме: ефективність використання фінансових, матеріальних, трудових і інших ресурсів, а отже, якість функціонування працівників, підприємства в цілому, їх переваги, досягнення і втрати та недоліки. Собівартість виробництва безпосередньо впливає на рентабельність, прибуток та бюджет.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Собівартість продукції досліджувалися як вітчизняними, так і іноземними дослідниками: Є. А. Аткинсон, К. Друрі, Л. М. Чернелевський, О. А. Петрик, М. С. Пушкар, В. Ф. Палій, В. В. Сопко, М. Д. Осадчий тощо. Проте, необхідно зазначити, що не зважаючи на значну кількість наукових

праць та істотні досягнення в цій галузі, низка питань теоретико-методичного та практичного характеру з управління витратами та планування, аналізу собівартості продукції на підприємстві залишається остаточно не розв'язаною, потребує уточнення та розвитку, що і обумовлює необхідність проведення даного наукового дослідження.

МЕТА СТАТТІ.

Основною метою статті є визначення сутності, ролі та значення показника собівартості в управлінні виробництвом, її місце в економічному механізмі господарювання, її роль у формуванні ціни продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Здійснення на будь-якому підприємстві господарсько-виробничої діяльності потребує сировини, матеріалів, палива, енергії. В той же час працівникам виплачується заробітна плата, відраховуються платежі на їхнє соціальне і пенсійне страхування, нараховується амортизація, а також здійснюється ще велика кількість необхідних витрат. Ці витрати постійно відшкодовуються з виручки підприємства від реалізації продукції, що забезпечує безперервність виробничого процесу. Щоб підрахувати остаточну суму всіх витрат підприємства, їх потрібно привести до єдиного знаменника, тобто представити в грошовому вираженні. Такий процес іншими словами називається собівартістю.

Формування та результативне визначення собівартості продукції є важливим аспектом функціонування підприємств, господарств, фірм. Така діяльність набуває все зростаючу значимість і необхідність. Собівартість використовують здебільшого для визначення ефективності як заходів для вдосконалення техніки і технології, організації виробництва і праці, освоєнню нових виробів або розширенню обсягів випуску традиційної продукції, так і при розв'язанні значимих, глобальних питань будівництва та розміщення нових або реконструкції і модернізації діючих підприємств.

Собівартість тривалий час розглядали як поняття, яке практично використовують здебільшого в плануванні, обліку та аналізі. Такий факт знайшов своє відображення у визначенні собівартості як витрат підприємств, з чим пов'язано розуміння сутності і характерних ознак собівартості, її місця і ролі в системі економічних показників.

М. І. Маниліч та О. В. Миронюк вказують на те, що собівартість – це виражені в грошовій формі затрати на витрачені засоби виробництва, оплату праці та соціальні заходи. Іншими словами, собівартість вважають сумою всіх витрат на створення продукції, вираженою у грошовій формі, одночасно зазначаючи, що собівартість продукції – це об'єктивна економічна категорія, а її існування зумовлене насамперед тим, що кожне підприємство мусить у межах собівартості відшкодувати витрачені ним ресурси, щоб безперервно продовжувати виробництво. Отже, собівартість – це відтворення процесу виробництва, що охоплює витрати підприємства які мають відношення до цього процесу. [1].

Болух М. А. та Бурчевський В. З пояснюють собівартість продукції як основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відбиває досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має важливе народногосподарське значення, бо дає змогу за стабільних ринкових цін збільшувати прибуток на кожну гривню витрат, підвищує конкурентоспроможність продукції [2].

Найбільш розгорнуте визначення собівартості дав В. М. Пархоменко: собівартість продукції – це вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у технологічному процесі виробничої продукції (виконання робіт, надання послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих фондів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю, тру-

дових і фінансових ресурсів, а також витрат на виробництво і збут готової продукції, включаючи встановлені державою як обов'язкові відрахування, податки й платежі [3].

На основі вищезгаданих тверджень з приводу сутності собівартості продукції у економічній та обліковій літературі встановлено, що: «собівартість продукції» – це виражені в грошовій формі сукупні витрати на підготовку і випуск продукції. Чим краще працює підприємство, ефективніше використовує виробничі ресурси, тим нижча собівартість продукції.

Як економічний показник, собівартість використовують для того, щоб:

- 1) оцінити рівень господарювання підприємства та його структурних підрозділів;
- 2) контролювати ефективність витрачених ресурсів;
- 3) визначити економічну ефективність інвестиційної та інноваційної діяльності;
- 4) знайти заходи щодо забезпечення більш ефективного процесу господарювання;
- 5) розробити і встановити ціну на продукцію (роботи, товари і послуги);
- 6) визначити економічну доцільність та вигідність здійснення підприємницької діяльності за різними об'єктами господарювання.

Показнику собівартості продукції належить одне з провідних місць в економічному механізмі господарювання, показник визначає суму понесених на виготовлення і реалізацію продукції витрат у грошовій формі. Від рівня собівартості залежить прибуток, рівень цін, рентабельність та інші показники. У більшості наукових праць, де розглядається не калькуляційна сторона визначення собівартості, а економічно-рольова, два різних терміни «витрати» і «собівартість» використовуються як синоніми, тобто в однозначному узагальнюючому розумінні. Але собівартість має більш складну природу, ніж витрати, оскільки в ній відображується, з одного боку, продуктова ціль (готова продукція), з іншого – економічно-організаційна, тобто сама діяльність – витрати на підготовку виробництва, запаси, незавершене виробництво, маркетингові дослідження та ін. На цих засадах одні витрати включаються в собівартість продукції, інші не включаються. Тому Сопко В.В. правильно зазначила, що від собівартості продукції слід відрізняти затрати виробництва. При цьому автор зауважує, що змісти термінів «затрати» й «собівартість» можуть поєднуватися в «затратах виробництва» [4]. Отже, слід зазначити, що поняття «витрати на виробництво» та «собівартість» не можна отождествлювати. Ці категорії пов'язані тим, що

витрати служать основою для розрахунку собівартості, а сама собівартість є формою цільового спрямування витрат. Різниця між витратами виробництва та собівартістю полягає у тому, що собівартість знаходить своє вираження лише в грошовій формі, а витрати виробництва можуть бути як у грошовій, так і у натуральній формах. Крім того, собівартість включає в себе деякі за-

трати, що є частиною доданого продукту [5]. Витрати, що входять до собівартості продукції, можуть бути згруповані за різними ознаками. Розглянемо класифікацію витрат на рис. 1.

У собівартості продукції висвітлюються всі сторони виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства: рівень використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, якість роботи окремих

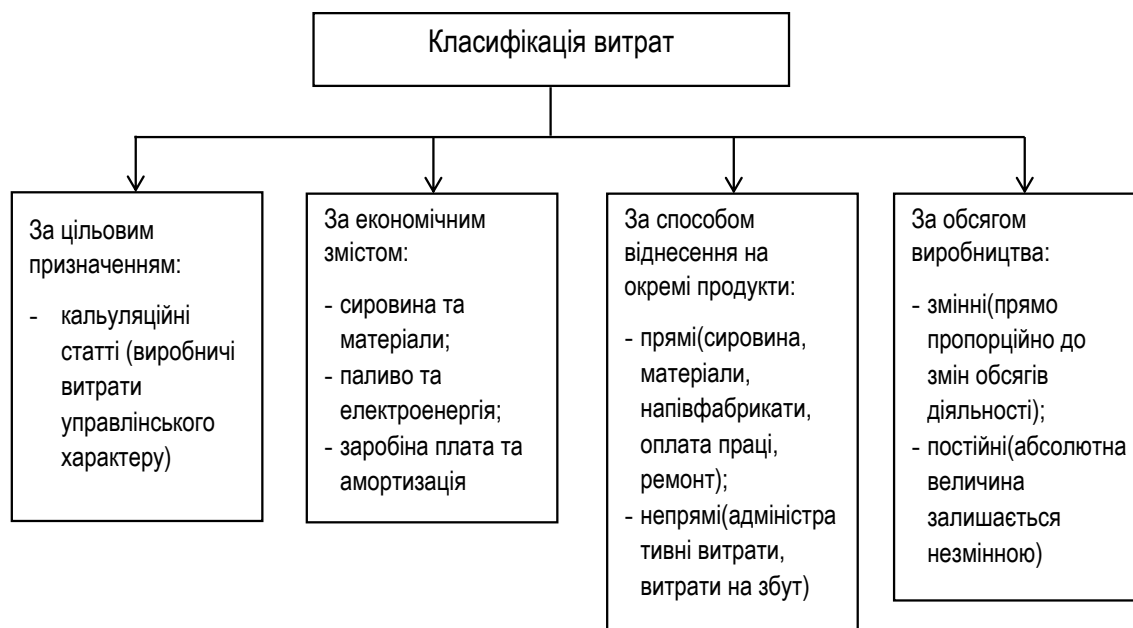

Рис. 1. Класифікація витрат

працівників і керівництва в цілому. Обґрунтованість ціни на вироблену продукцію визначається таким показником як собівартість продукції. Тому, зниження собівартості продукції дозволяє вирішити питання не тільки як отримати більшу суму прибутку, але і як знизити договірні ціни на реалізовану продукцію. Одержання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежать від того, як вирішує підприємство питання зниження собівартості продукції. Зниження собівартості продукції означає економію затрат праці і є найважливішим чинником підвищення ефективності виробництва.

Головне – потрібно слідкувати за зменшенням собівартості, щоб цей процес погано не вплинув на якість продукції. Фірма повинна постійно відстежувати динаміку змін своїх витрат, собівартості та ін важливих економічних показників, тільки тоді фірма зможе працювати найбільш ефективно і приймати правильні рішення з приводу свого подальшого розвитку. Без налагодженої калькуляційної роботи, постійного контролю за собівартістю і рентабельністю продукції неможливо надовго забезпечити

високі доходи. Систематичний контроль за собівартістю продукції дозволяє не тільки встановити вплив окремих факторів на неї, а й виявляти резерви її зниження і розробляти заходи для їх мобілізації.

Сьогодні доцільно планувати собівартість продукції, виходячи з її ціни на ринку. Така система планування називається таргет-костинг (target-costing). Система досить відома у світі, в Україні її запровадження ще не набуло значного поширення. Таргет-костинг дає можливість оптимального розрахунку затрат на виробництво продукції і встановлення тієї ціни, яка дійсно відповідає вимогам ринку. Замість того, щоб формувати вартість продукції звичним для всіх шляхом і орієнтуватися на визначений прибуток, підприємству необхідно брати до уваги те, скільки споживач готовий заплатити за цей товар, враховуючи конкурентний рівень цін. Основа концепції – це інший підхід до взаємозв'язку між такими показниками як ціна, прибуток та собівартість. Основою для розрахунків є ціна, потім підприємство планує оптимальний рівень собівартості. На перший погляд, схема планування собівартості продукції досить проста, але виникає

питання чому ж тоді сучасні українські підприємства не використовують її. На жаль, існує ряд проблем щодо впровадження системи таргет-костинг в український світ бізнесу: недостатність інформаційного забезпечення щодо системи, відсутність кваліфікованих спеціалістів, які б займалися розрахунками за даною системою, відсутність практичного досвіду в застосуванні, відсутність можливості зробити достовірний аналіз та прогноз ринку тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Собівартість виробництва характеризує ступінь використання всіх ресурсів авіапідприємства. Чим інтенсивніше воно використовує ресурси, тим нижчою є собівартість його продукції, яка є найважливішим показником ефективності діяльності авіа-

підприємства. Взаємозв'язок собівартості і ціни виявляється у тому, що собівартість є основою ціни товару і водночас обмежником для виробництва. У собівартості як узагальнюючому економічному показнику знаходять своє відображення всі сторони діяльності підприємства: ступінь технологічного оснащення виробництва та освоєння технологічних процесів, рівень організації виробництва та праці, ступінь використання виробничих потужностей, економічність використання матеріальних та трудових ресурсів та інші умови і фактори, які характеризують виробничо-господарську діяльність.

Список використаних джерел:

- [1] Манілич, М.І. & Миронюк, О. В. *Собівартість продукції: теоретичний аспект*. Вилучено з http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpEn/2012_8/01SPTA.pdf.
- [2] Болюх, М.А. & Бурчевський, М. І. (2003). *Економічний аналіз : Навч. посібник*. К. : КНЕУ.
- [3] Скрипник, М. *Собівартість продукції як економічна категорія*. Вилучено з http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf.
- [4] Мазаракі, А. А., Пшеслінський, Д.М. & Смолін, І.В. (2010). *Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність*. К. : КНТЕУ.
- [5] Радченко, К.М. *Собівартість як економічна категорія, принципи та значення її калькулювання*. Вилучено з http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/10.pdf.

Author(-s):

Rybak I., student of the Faculty of Management, Service and Food Technology
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics
UKRAINE

Hut L., Ph.D. (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics
UKRAINE